

مصونیت جزائی و تعقیب باتشریفات خاص

وارسی در آنجا نیست .

۲ - مامورین سیاسی

مصونیت مامورین سیاسی یکی از لوازم ماموریتی است که بایشان محول شده است ، چه اگر مأمور سیاسی مصونیت جزائی نداشته باشد هر آن ممکن است مورد تهدید دولت کشوری که در آنجا مقیم است واقع گردیده و نتواند وظائفی را که عهده دار است انجام دهد .

مصونیت مامورین سیاسی شامل سفرای کبار - وزرای مختار - وزرای مقیم شارژدافرها - مستشارهای سفارتخانه - نواب سفارتخانه - اتااشه های سفارتخانه اعم از نظامی و غیر نظامی و خانواده ایشان و اعضاء دفتری سفارتخانه نیز میباشد . ولی خانواده مامورین سیاسی وقتی از این مصونیت بهره مند میشوند که در داخله سفارتخانه منزل کرده و شغل خارجی نداشته باشند و همچنین مصونیت اعضاء دفتری مشروط براینست که از اتباع دولت همان سفارتخانه باشند .

سفارتخانه و منزل مامورین سیاسی مصون از تعرض است لیکن مامورین سیاسی نبایستی مرتکبین جرائم را در سفارتخانه یا منزل خویش جاداده و از این مصونیت سوء استفاده کنند .

مصونیتی که در بالا ذکر شد فقط مربوط بمامورین سیاسی و وابستگان ایشان است و هیئت قونسولگری در صورت ارتکاب جرائم مانند سایر افراد قابل تعقیبند .
ب - افرادی که تعقیب جزائی ایشان باتشریفات خاص صورت میگیرد :

۱ - وزراء

متمم قانون اساسی ایران در اصل بیست و پنجم و هفتماد تعقیب جزائی وزراء منوط بوضع قانون مخصوصی نموده است در اصل بیست و پنجم مینویسد « تعرض بمامورین

اصل اینست که هر کس در کشوری مرتکب جرمی شود باید در حدود قوانین اصول محاکمات جزائی آن کشور مورد تعقیب قرار گرفته و طبق قوانین جزائی همان کشور بمجازات مقرر برای آن جرم برسد ولی این قاعده دارای مستثنیاتی است :

موافق حقوق بین الملل اشخاصی هستند که بمناسبت کارهایی که دارند قابل تعقیب جزائی نیستند - و مطابق قوانین داخلی کشورها افرادی میباشد که تعقیب جزائی ایشان بایستی با رعایت تشریفات خاصی صورت گیرد .
الف - اشخاصی که قابل تعقیب جزائی نیستند :

۱ - رؤساء کشورها

احترام مقام ریاست کشور اقتضاء دارد که کسیکه در کشوری بنام ریاست عالییه قدرت کامل دارد مورد تعقیب جزائی قرار نگیرد اعم از اینکه در کشور خود مرتکب جرمی شده باشد و یا در کشور بیگانه عملی کند که موافق قانون آن کشور عمل انجام گرفته جرم شناخته میشود .

بدیهی است رئیس کشور هم نبایستی از این معافیتی که حقوق بین الملل باوداده سوء استفاده نموده اعمال مخالف انتظامی مرتکب شده ، چه علاوه از اینکه ارتکاب این اعمال مقام او را لکه دار میسازد اگر در خارج از کشور خویش باشد ممکن است اولیاء کشور بیگانه او را بجزوج از آن کشور الزام کنند .

اصل چهل و چهارم متمم قانون اساسی ایران در باب مصونیت پادشاه چنین میگوید ، شخص پادشاه از مسئولیت مبرا است . . .

مصونیت رؤساء کشورها در کشورهای بیگانه نه فقط منحصر بشخص رئیس کشور میباشد بلکه شامل خانواده و کسانی هم که با او سفر کرده اند نیز هست و علاوه مسکن پادشاه هم از تعرض مصون و کسی را حق

دیوانی در تقصیرات راجعه به مشاغل آنها محتاج به تحصیل اجازه نیست مگر در حق وزراء که رعایت قوانین مخصوصه در اینباب باید بشود و در اصل هفتادم میگوید « تعیین تقصیر و مجازات وارده بر وزراء در موقعیکه مورد اتهام مجلس شورای ملی یا مجلس سنا شوند و یا در امور اداره خود دچار اتهامات شخصی مدعیان گردند منوط بقانون مخصوصی است » .

هر چند از دواصل بالا چنین مستفاد میشود که رعایت قانون مخصوصی در موردی لازم است که اتهامات متناسبه بوزراء بمناسبت شغل وزارت ایشان باشد و در غیر این صورت بایستی مانند افراد شایعی مورد تعقیب قرار گیرند ولی ماده ۱۸۹ قانون اصول محاکمات جزائی مینویسد « هر گاه وزیر یا در زمان وزارت متهم بارتکاب جنحه یا جناحیتی شود چه سیاسی باشد و چه غیر سیاسی در جلسه عمومی دیوان تمیز محاکمه میشود » .

قانون مخصوصیکه رعایت آن بموجب اصلین ۲۵ و ۷۰ متمم قانون اساسی پیش بینی شده در شانزدهم تیرماه ۱۳۰۷ بتصویب مجلس شورای ملی رسیده است . بموجب قانون مزبور هر گاه رئیس الوزراء یا وزیر یا کفیل رسمی وزارتخانه در امور مربوطه بشغل و وظیفه خود متهم بارتکاب جنحه یا جناحیتی شود مورد تعقیب مجلس شورای ملی خواهد شد اعم از اینکه حین تعقیب متصدی شغل وزارت باشد یا نه .
موجبات شروع به تعقیب از این قرار است :

اول

اعلام کتبی یکی از نمایندگان در مجلس شورای ملی دایر بوقوع جنحه یا جناحیت .

دوم

گزارشهای رسیده بمجلس شورای ملی از طرف مأمورین و یابوران کشف جرائم .

سوم

شکایات و گزارشهای رسیده از افراد مردم و اطلاعات مطمئن از وقوع جرم که بتوسط نمایندگان

مجلس شورای ملی تقدیم میشود .

در موارد بالا باید توضیحات نمایندگان یا گزارشها یا شکایات یا اطلاعات رسیده مبنی بر نشانیهائی باشد که دلالت بوقوع جرم نماید .

در هر يك از سه مورد بالا رئیس مجلس شورای ملی در ظرف یک هفته نوشتهجات و اسناد و مدارک موجوده راجع بارتکاب را بکمیسیون عرایض مجلس ارجاع مینماید کمیسیون مکلف است در ظرف یا نوزده روز بازجوئیهای بدوی را بعمل آورده خبر خود را دائر بلزوم یا عدم لزوم اوامر بازجوئی بر رئیس مجلس شورای ملی تقدیم نماید این خبر در ظرف یک هفته در مجلس علنی خواننده شده بدون مذاکره و مباحثه اعم از اینکه خبر دائر به تعقیب یا عدم تعقیب باشد بکمیسیون عدلیه ارجاع میشود - کمیسیون مکلف است همه قسم بازجوئیهای لازم را از مراجعه با اسناد و مدارک و ملاحظه نوشتهجات موجوده در وزارت خائهای مربوطه و خواستن توضیحات از شخص متهم و بازجوئی از اشخاص دیگریکه لازم بداند بعمل آورده خبر خود را در ظرف یکماه بمجلس شورای ملی تقدیم دارد - در صورتیکه گزارش کمیسیون عدلیه دائر بعدم تعقیب متهم باشد در جلسه علنی مجلس شورای ملی قرائت و مطرح مباحثه میشود .

اگر گزارش مزبور تصویب گردید متهم تبرئه شده و هر گاه تصویب نشد پرونده امر از طریق وزارت عدلیه بدیوان عالی تمیز فرستاده خواهد شد .

کمیسیون عدلیه در ضمن گزارش خود میتواند انفصال موقت وزیر متهم را پیشنهاد کند ولی انفعال وزیر منوط بتصویب مجلس شورای ملی است .

پس از وصول پرونده مدعی العموم دیوان عالی تمیز ادعاینامه تنظیم و دیوان مزبور در جلسه عمومی با حضور تمام مستشاران خود بر طبق موازینیکه برای رسیدگی بامور جزائی مقرر است رسیدگی و حکم خواهد داد .

در موارد تقصیرات سیاسی هیئت منصفه حضور خواهند داشت .

که تعقیب جزائی را ایجاب نماید تعلق مستخدم مظنون را از شغل خود تا صدور رأی نهائی مراجع جزائی از دادگاه انتظامی تقاضا مینماید و دادگاه انتظامی پس از رسیدگی بدلائل و موافقت بامدعی العموم قرار تعلق مستخدم مظنون را خواهد داد و در صورت حصول برائت ایام تعلق جزء مدت خدمت رسمی محسوب و مقرری آن مدت بمستخدم داده خواهد شد.

حال باید دید مرجع رسیدگی بجرائم قضاة و مامورین قضائی کجا است؟

بموجب ماده واحده که در ۲۴ آذر ماه ۱۳۱۰ به موقع اجری گذارده شده است رسیدگی بکلیه جرمهائی که مستخدمین دولتی و کشوری و شهرداری بمناسبت شغل دولتی و کشوری و شهرداری مرتکب شده یا بشوند بعه استثناء جرمهائیکه مستلزم مجازات اعدام است در دیوان جزای عمال دولت بعمل خواهد آمد.....

طبق قسمت دوم به بعد ماده اول از موادی که از پنجم آذر ماه ۱۳۰۸ بموقع اجرا گذارده شده است «جرمهائی مذکور در ماده ۸ قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب شانزدهم اسفند ماه ۱۳۰۷ و همچنین بکلیه جرمهائی که قانون آنها را در حکم اختلاس قرار داده در دیوان جزاء عمال دولت رسیدگی خواهد شد در صورتی که مستخدم علاوه بر جرمی که رسیدگی بان در حدود صلاحیت دیوان جزا است بیک یا چند جرم دیگر ولو مهمتر باشد در دیوان جزا تعقیب شده و رسیدگی سایر جرائم او در دیوان مزبور بعمل میاید مگر در مواردیکه جرم دیگر متهم مستلزم مجازات اعدام باشد.»

مستخدمینی که مال دولت یا مالی را که متعلق باشخاص و در توقیف یا در امانت دولت است سرقت نموده یا بنمایند نیز در دیوان جزا محاکمه و تعقیب خواهند شد و همچنین مشمولین جزء دوم ماده واحده ۳۰ آبانماه ۱۳۰۸ جزء ۲ ماده واحده ۳۰ آبانماه ۱۳۰۸ و کلیه

اگر حکم دیوانعالی تمیز داور بمحکومیت وزیر باشد دیوان مزبور باید در ضمن حکم خود محکوم علیه را بتأدیه ضرر و خسارت وارده بر مدعی خصوصی نیز محکوم کند اعم از اینکه مدعی خصوصی دولت باشد یا اشخاص دیگر.

حکم دیوانعالی تمیز در ظرف سه روز از تاریخ صدور بوزیر و مدعی العموم دیوان مزبور ابلاغ میشود بلاوجه مفاد حکم در روزنامه های محلی اعلان و رونوشت حکم بمجلس شورای ملی تقدیم خواهد گردید.

مجازات وزراء همانست که در قوانین جزائی برای مامورین دولت و افراد مردم مقرر است.

۲- نمایندگان ان مجلس شورای ملی

نمایندگان مجلس شورای ملی را نمیتوان قبل از سلب مصونیت تحت تعقیب جزائی قرار داد.

بموجب اصل دوازدهم قانون اساسی «بهیچ عنوان و بهیچ دست آویز کسی بدون اطلاع و تصویب مجلس شورای ملی حق ندارد متعرض اعضای آن بشود اگر احياناً یکی از اعضاء علناً مرتکب جنحه و جنایتی شود و در حين ارتکاب جنایت دستگیر گردد باز باید اجرای سیاست در باره او بااستحضار مجلس باشد»

بمحکم اصل مذکور هر گاه نماینده مجلس شورای ملی مرتکب جرمی شود گزارش آن تقدیم مجلس شورای ملی گردیده و پس از اینکه مجلس شورای ملی سلب مصونیت او را تصویب کرد تحت تعقیب جزائی قرار میگيرد.

۳- قضات دادگاهها و مامورین قضائی

مطابق ماده سوم قانون راجع بمحاکمه انتظامی مصوب شانزدهم بهمن ماه ۱۳۰۹ در مواردیکه شکایت یا گزارش حاکمی از ارتکاب مستخدمین قضائی بجنحه یا بجنایت برسد یا در ضمن بازجوئیهای اداری کشف شود که مستخدم مذکور مرتکب جنحه یا جنایتی شده و مدعی العموم تمیز آن نسبت رامقرون بدلائل و نشانیهای بییند

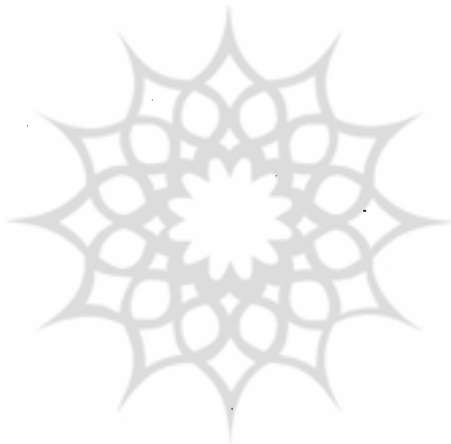
مستخدمین رسمی و غیر رسمی ادارات دولتی و کشوری و شهرداری که مرتکب جرم کلاه برداری نسبت به یکی از ادارات مذکوره شده یا میشوند در صورتیکه در حین ارتکاب مستخدم یا مأمور یکی از ادارات فوق الذکر باشند در دیوان جزا محاکمه خواهند شد .

جزء ۳ ماده بالا - «تدبیرات مأمورین دولتی نسبت بافراد در دیوان جزا رسیدگی و محاکمه خواهد شد .»

پس در صورتیکه عمل قاضی یا مأمور قضائی مشمول یکی از مقررات بالا باشد در دیوان جزای عمال دولت تعقیب و چنانچه مشمول هیچیک از مقررات مزبوره نبوده ولی قاضی متهم رئیس یا

اعضاء دادگاه ابتدائی یا استیناف باشد طبق ماده ۱۸۸ قانون اصول محاکمات جزائی که میگوید « رؤساء دادگاههای ابتدائی و اعضاء آن در صورتیکه متهم بارتکاب جنحه شوند پس از رسیدگی مجلس اداری عالی بنحویکه در قانون تشکیلات مقرر است در دادگاههای استیناف محاکمه می شوند و محاکمه رؤساء و اعضاء دادگاههای استیناف نیز پس از محاکمه اداری بادیوان تمیز است » در دادگاه استیناف و دیوان عالی تمیز رسیدگی میگردد و اگر مأمور قضائی دارای سمتهای بالا هم نباشد در دادگاههای عمومی تسلیم خواهد شد .

تهران - مهدی مولوی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی